

О'ZBEKISTON EKOLOGIYASI

*Safarov Azizbek Orziyevich**Toshkent Davlat texnika universiteti talabasi.**Sharofiddinov Shahobiddin Sharofiddin oqli**Toshkent Davlat texnika universiteti talabasi**t.f.f.d., (DsC) dots. Egamberdiyev E.A.**k.f.f.d., (PhD) dots. Sharipova U.I.**dots. Isanova R.R.***Annotatsiya**

Ushbu maqolada O'zbekistondagi ekologik muammolar, uning sabablari va mumkin bo'lgan yechimlari ko'rib chiqiladi. Suv va tuproqning ifloslanishi, yovvoyi tabiatning kamayishi, o'rmonlarning kesilishi va boshqalar kabi asosiy ekologik muammolar tasvirlangan. Shuningdek, davlat va jamiyat tomonidan tabiatni muhofaza qilish bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar, jumladan, biologik xilma-xillikni muhofaza qilish dasturlari, qo'riqxonalar tashkil etish, aholining ekologik xabardorligini oshirish va boshqalar muhokama qilinadi. Xulosa O'zbekistonda barqaror rivojlanish va atrof-muhitni muhofaza qilishga erishish uchun ushbu yo'nalishdagi sa'y-harakatlarni davom ettirish muhimligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Ekologiya. O'zbekiston. Tozalik. G'amxo'rlik. Yashil.Havo. Tabiat. Chorshanba. Davlat.

Kirish

O'zbekistondagi ekologik muammolar dolzarb va tobora muhim ahamiyat kasb etayotgan mavzudir. O'zbekistonda boy tabiiy resurslar va noyob ekotizimlar mavjud bo'lsa-da, ularning aksariyati inson faoliyati va iqlim o'zgarishi tufayli sifatining buzilishi va yomonlashuviga duch kelmoqda. Suvning ifloslanishi, o'rmonlarning kesilishi, shaharlarning tor bo'lib qolishi va boshqa ekologik muammolar mamlakat aholisi salomatligi va biologik xilma-xilligiga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ekologiya sohasida O'zbekiston duch kelayotgan asosiy muammolardan biri, suv va tuproq resurslarining ifloslanishi hisoblanadi. Bu sanoat faoliyati, xavfli moddalarni saqlash va tashishda ekologik talablarga rioya qilmaslik, eskirgan texnologiyalar va uskunalardan foydalanish natijasida yuzaga keladi. Bundan tashqari, qishloq xo'jaligi yerlarining kengayishi va yangi obyektlar qurilishi tufayli O'zbekiston hududida o'rmonlarni kesish davom etmoqda. Bu mintaqaning biologik xilma-xilligi va iqlim sharoitiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston uchun ekologik muammolarni hal etishning ahamiyati nafaqat atrof-muhit va biologik xilma-xillikni saqlash, balki aholining hayot sifatini yaxshilash va iqtisodiyotni rivojlantirishdan iborat. Axir, ekotizimlar oziq-ovqat xavfsizligini

ta'minlash, tabiiy ofatlardan himoya qilish va ekoturizm va ekologik toza texnologiyalar sohalarida ish o'rinlarini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, aynan O'zbekiston mintaqada birinchilardan bo'lib atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanishga o'tish zarurligini anglay boshladi.

Ushbu maqolada biz O'zbekistonning asosiy ekologik muammolarini, shuningdek, davlat va jamiyat tomonidan tabiatni muhofaza qilish va barqaror rivojlanishga erishish bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlarni ko'rib chiqamiz.

Asosiy qismi

1) O'zbekiston ekologiyasining asosiy muammolaridan biri suv va tuproq resurslarining ifloslanishi hisoblanadi. Bu atmosferaga zararli moddalar chiqarilishini nazorat qilishning etishmasligi, dalalarda pestitsidlar va o'g'itlarning noto'g'ri saqlanishi va suv havzalariga oqib tushadigan kanalizatsiya suvlari tufayli yuzaga keladi. O'zbekiston hukumati ushbu muammoni hal etish choralarini ko'rmoqda, jumladan, yangi tozalash inshootlarini yaratish, zararli moddalar chiqindilarini kamaytirish uchun yangi texnologiyalarni joriy etish, xavfli kimyoviy moddalar saqlanishini qat'iy nazorat qilmoqdadir.

2) O'zbekistonda o'rmonlarni kesish, qishloq xo'jaligi yerlarining kengayishi va yangi obyektlar qurilishi tufayli davom etmoqda. Bu mintaqaning biologik xilma-xilligi va iqlim sharoitiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu munosabat bilan O'zbekiston hukumati qo'riqxonalar va muhofaza etiladigan tabiiy hududlarni tashkil etish bo'yicha dasturlar ishlab chiqmoqda, shuningdek, o'rmonlarni qayta tiklash bo'yicha keng ko'lamli harakatlar olib bormoqda.

3) Mamlakatning noyob ekotizimlari va madaniy diqqatga sazovor joylari tufayli O'zbekistonda ekoturizm tobora ommalashib bormoqda. Bu nafaqat turizmni rivojlantirish, balki atrof-muhitni muhofaza qilish va biologik xilma-xillikni saqlash imkoniyatini ham anglatadi. O'zbekiston hukumati ekoturizmni rivojlantirishni faol qo'llab-quvvatlab, moliyaviy yordam ko'rsatib, ekoturizm ob'ektlarini rivojlantirish uchun sharoit yaratmoqda.

4) O'zbekiston sanoat va uy-joy sektorida energiya samaradorligini oshirish bo'yicha loyihalarni amalga oshirmoqda. Ular kam energiyadan foydalanadigan yangi uskunalarni o'rnatish va binolarda energiya tejash tizimlarini joriy qilishni o'z ichiga oladi. Bunday choralar zararli moddalar chiqindilarini kamaytirishga, tabiiy resurslarni tejashga va energiya xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi.

5) O'zbekiston hukumati mamlakatning noyob biologik va tabiiy muhitini saqlab qolish uchun qo'riqxonalar va muhofaza etiladigan tabiiy hududlarni faol tashkil etmoqda. Ushbu chora-tadbirlar noyob o'simlik va hayvon turlarini himoya qilishga, ekotizimlarning yo'q bo'lib ketishini va odamlar uchun tabiiy sharoitlarning yo'q qilinishini oldini olishga yordam beradi.

6) O'zbekiston aholisining ekologik xabardorlikni oshirish ekologik muammolarni hal etishning muhim elementidir.

Hukumat va jamoat tashkilotlari atrof-muhit muammolari va uni kelajak avlodlar uchun saqlashning ahamiyati to'g'risida odamlarning xabardorligini oshirish uchun turli xil ekologik ta'lim kompaniyalari, tadbirlari va dasturlarini olib boradilar. Shuningdek, O'zbekistonda fuqarolarning ekologik muammolarini hal etishda faol ishtirok etishi uchun sharoit yaratilmoqda. Masalan, ko'ngillilar tabiiy hududlarda va shaharlarda axlat yig'ish tadbirlarini o'tkazadilar va o'rmonlarni qayta tiklash ishlarida qatnashadilar. Umuman olganda, O'zbekiston hukumati va jamoat tashkilotlari atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik muammolarga qarshi kurashish uchun katta sa'y-harakatlarni amalga oshirmoqda.

Biroq, biologik xilma-xillikni saqlash va mamlakatdagi ekologik vaziyatni yaxshilash bo'yicha ko'p ishlar qilinmoqda. Bu masalada asosiy rol nafaqat hukumat, balki O'zbekiston va butun dunyo hamjamiyati uchun atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror kelajakni yaratishga hissa qo'shishi mumkin bo'lgan har bir fuqaro ham o'ynaydi.

Afzalliklari va kamchiliklari

Afzalliklari: O'zbekiston ekologik muammolarning muhimligini tan oladi va uni hal qilish choralari ko'radi, bu esa mamlakatdagi ekologik vaziyatni yaxshilashga olib kelishi mumkin. Ekoturizmni rivojlantirish turizm sohasini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lishi, aholi turmush darajasini oshirishi va yangi ish o'rinlari yaratishi mumkin. Energiyani tejashning yangi texnologiyalari va tizimlarini joriy etish nafaqat zararli moddalar chiqindilarini kamaytirishi, balki sanoat va uy-joy sektoridagi energiya xarajatlariga ham foydali ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Kamchiliklari- ko'rilayotgan choralarga qaramay, O'zbekistonda ekologik muammolar muhimligicha qolmoqda va ularni hal qilish uchun qo'shimcha kuch va mablag ' talab etiladi. * Havo va suvning ifloslanishi kabi ba'zi muammolar yirik sanoat kompaniyalari faoliyati bilan bog'liq bo'lib, ularni nazorat qilish va tartibga solishni qiyinlashtiradi. Yangi muhofaza etiladigan tabiiy hududlarni yaratish kabi ba'zi chora-tadbirlar ba'zi resurslardan foydalanish imkoniyatini kamaytirishi va mahalliy aholining yashash sharoitlarini qiyinlashtirishi mumkin.

Umuman olganda, O'zbekiston e'tibor va yechim talab qiladigan jiddiy ekologik muammolarga duch keldi. Hukumat va jamoat tashkilotlari ularni hal qilish uchun choralar ko'rmoqda, ammo muhim natijalarga erishish uchun jamiyatning barcha a'zolari tomonidan ushbu muammoga doimiy e'tibor berilishi kerak.

Ekologiyaning ijtimoiy ta'siri

O'zbekistonning ekologik muammolari mahalliy aholi hayotiga jiddiy ijtimoiy ta'sir ko'rsatmoqda. Masalan, suvning ifloslanishi va tuproq resurslari kasalliklarga olib kelishi mumkin, shuningdek, toza suv va oziq-ovqat mahsulotlaridan foydalanish

imkoniyati kamayadi. O'rmonlarning kesilishi mahalliy jamoalarning yashash sharoitlarini yomonlashtirishi, o'simlik va hayvon turlarini kamaytirishi va mintaqadagi iqlim sharoitlarini yomonlashtirishi mumkin. Bu qishloq xo'jaligida, iqtisodiyotda va umuman ijtimoiy hayotda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Biroq, ekologik muammolarni hal qilish ham ijobiy ijtimoiy ta'sirga ega bo'lishi mumkin. Masalan, ekoturizmning rivojlanishi yangi ish o'rinlarini yaratishga, aholining turmush darajasini oshirishga, tabiiy resurslar va biologik xilma-xillikni saqlashga yordam beradi. Energiya samaradorligini oshirish va zararli moddalar chiqindilarini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar fuqarolarning havo sifati va sog'lig'ini yaxshilashi va energiya xarajatlarini kamaytirishi mumkin. Shuningdek, muhofaza etiladigan tabiiy hududlarni tashkil etish noyob o'simlik va hayvon turlarini saqlab qolishga yordam beradi, bu esa mahalliy aholining tabiat bilan madaniy va ekologik aloqasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Umuman olganda, O'zbekistonning ekologik muammolari mahalliy aholi hayotiga jiddiy ijtimoiy ta'sir ko'rsatmoqda. Biroq, ushbu muammolarni hal qilish fuqarolarning turmush darajasi, sog'lig'i va farovonligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tadqiqotning dolzarbligi

Ekologik muammolar nafaqat O'zbekiston, balki butun dunyo hamjamiyati uchun jiddiy muammo hisoblanadi. Atrof-muhit inson salomatligi, iqtisodiy rivojlanish, xalqaro munosabatlar va ijtimoiy hayotga ta'sir qiladi. O'zbekistonda aholi sonining ko'payishi, sanoat va qishloq xo'jaligining rivojlanishi, shuningdek, iqlim o'zgarishi tufayli ekologik muammolar tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Biologik xilma-xillikni saqlash, suv resurslarining ifloslanishiga qarshi kurashish, fuqarolarning sog'lig'ini himoya qilish va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun sharoit yaratishga katta e'tibor qaratilmoqda. Ekologiya sohasidagi tadqiqotlar atrof-muhitni muhofaza qilish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish, aholining ekologik muammolarning ahamiyati to'g'risida xabardorligini oshirish, ekologik muammolarni hal qilishning yangi usullari va texnologiyalarini aniqlash uchun katta ahamiyatga ega.

Shuningdek, ekologiya sohasidagi tadqiqotlar ekologik muammolar to'g'risida global tushunchani shakllantirish va ushbu sohadagi xalqaro munosabatlarni rivojlantirish uchun muhimdir. Umuman olganda, ekologik muammolarni o'rganish O'zbekistonda va butun dunyo hamjamiyatida qo'shimcha kuch va mablag ' talab qiladigan ilmiy tadqiqotlar uchun dolzarb va muhim yo'nalishdir.

O'zbekistondagi ekologik vaziyatni yaxshilash uchun tadqiqotlar, ekologik muammolarning sabablarini aniqlashda va ushbu muammolarga qarshi kurashishning samarali usullarini ishlab chiqishda yordam berishi mumkin. Bunga ifloslanish manbalarini aniqlash, suv va havoni tozalashning yangi usullarini yaratish, energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanadigan energiyadan foydalanish uchun yangi texnologiyalarni ishlab chiqish bo'yicha tadqiqotlar kiradi. Shuningdek, tadqiqotlar

O'zbekistonning ekologik muammolari to'g'risida global tushunchani shakllantirishga yordam beradi va boshqa mamlakatlardagi eng yaxshi amaliyot va yechimlar to'g'risida ma'lumot beradi. Tadqiqotlar, shuningdek, aholining atrof-muhit muammolari to'g'risida xabardorligini oshirishga yordam berishi mumkin, bu esa odamlarning xatti-harakatlarini o'zgartirishi va atrof-muhitni muhofaza qilishga qo'shgan hissasini oshirishi mumkin.

Umuman olganda, ekologiya sohasida tadqiqotlar o'tkazish O'zbekistonda barqaror va ekologik mas'uliyatli jamiyatni rivojlantirish uchun katta ahamiyatga ega. Bu biologik xilma-xillikni saqlashga, aholi salomatligini himoya qilishga va iqtisodiyot va umuman jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun sharoit yaratishga yordam beradi.

Xulosa

Ekologik muammolar O'zbekistondagi muhim va dolzarb mavzulardan biridir. Mamlakat hukumati ularni hal qilish uchun choralar ko'rmoqda, ammo bu muammolar jamiyat uchun katta muammo bo'lib qolmoqda. Ekologiya sohasidagi tadqiqotlar atrof-muhitni muhofaza qilish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish, aholining ekologik muammolarning ahamiyati to'g'risida xabardorligini oshirish, ekologik muammolarni hal qilishning yangi usullari va texnologiyalarini aniqlash uchun katta ahamiyatga ega.

Hukumat allaqachon ekologik muammolarni hal qilish choralari ko'rayotgan bo'lsa-da, hali ko'p ish qilish kerak. Ekologiya sohasidagi olimlar va mutaxassislarning ish sharoitlarini yaxshilash, shuningdek, ekologik muammolar to'g'risida global tushunchani shakllantirish va ushbu muammolarni hal qilish uchun xalqaro hamjamiyatda ishtirok etish zarur. Umuman olganda, O'zbekistondagi ekologik muammolarni hal etish jamiyat a'zolarining davlat organlaridan tortib, to davlat organlarigacha bo'lgan kompleks yondashuvi va sa'y-harakatlarini talab etadi. Ammo, agar biz hammamiz birgalikda ishlasak, sayyoramizni kelajak avlodlar uchun saqlab qolishimiz va ekologik barqaror va farovon jamiyat yaratishimiz mumkin.

Adabiyotlar va manbalar ro'yxati:

1. O 'zbekiston Respublikasi ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi. (2023). Rasmiy veb-sayt: <http://www.eco.uz/>
2. United Nations Environment Programme (UNEP). (2021). Uzbekistan. Retrieved from <https://www.unenvironment.org/explore-topics/chemicals-waste/waste-and-circular-economy/country-focus-uzbekistan>
3. World Health Organization (WHO). (2018). Environmental health in Uzbekistan. Retrieved from https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/373622/Environmental-health-in-Uzbekistan-eng.pdf

4. Avzalov, S. A., & Sodiqov, M. M. (2019). O'zbekistonda ekologik muammolar va barqaror rivojlanish. "Atrof-muhit va tabiiy resurslarni muhofaza qilish" ilmiy-amaliy jurnali, 1(18), 64-70.
5. Grigoryev, V. I. (2020). O'zbekiston shaharlarining ekologik muammolari va ularni hal etish yo'llari. Iqtisodiyot va boshqaruvning dolzarb muammolari, 2(10), 44-49.
6. Yunusova, N. A. (2019). O'zbekistondagi ekologik muammolarning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini. Iqtisodiyot, menejment va innovatsiyalar ilmiy-tadqiqot jurnali, 4 (5), 135-138.
7. Hamidov, A. X. (2018). O'zbekistondagi ekologik siyosat: muammolar va istiqbollari. "Gumanitar va tabiiy fanlarning zamonaviy muammolari" ilmiy konferentsiyasi materiallari, 2, 233-236.
8. The World Bank. (2021). Uzbekistan. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan>
9. European Environment Agency (EEA). (2021). Environmental indicator report 2020 — In support to the monitoring of the 7th Environment Action Programme. Retrieved from